Fegyin hetvenöt éves

Első írásait *Gorkij* nagy gonddal javítgatta, tanácsokat adott a kezdő pályatársnak. Néhányan Fegyin barátai közül még emlékeznek 1920 februárjának arra a ködös, homályba vesző napjára, amikor a boldog fiatalember, kopott katonai egyenruhában kiszédült Gorkij lakóházának kapujából a petrográdi utcára, s így kiáltott fel: *„Gorkij azt mondta nekem, hogy író leszek!”*

A pályakezdést nemcsak a mester, hanem a kortárs fiatalok is sikernek könyvelték el. *„Amikor elolvastam Fegyin Kertjét* — emlékezik Konsztantyin Pausztovszkij —, *megértettem, hogy a szovjet irodalom kezdetei eleven szövetségben élnek a mi közelmúltunk nagy irodalmával...”* Valóban, Fegyin műve a klasszikus realizmus diadala volt, a huszas évek izmusainak forrongásai közepette. 1924-ben megjelenik első regénye, a *Városok és évek*, melyet négy évvel később a *Fivérek* követ.

1931-ben súlyos beteg lesz, s átéli különböző svájci szanatóriumokban Thomas Mann Varázshegyének élményét; megéli a harmincas évek Európájának, közelebbről Németországnak nagy válságát. Két regény születik ezekből az élményekből: az *Európa elrablása* és az *Arkturus szanatórium*. Már zajlik a második világháború, amikor megjelenik nagy trilógiájának első kötete, az *Első örömök* (1943), melyet 1948-ban követ *A szokatlan nyár*, s csaknem másfél évtized múltán a *Máglya*, melynek második részén mostanában dolgozik.

Fegyin népszerű író. Művészetének van egy különösen megragadó vonása, melyről talán a legszebben éppen Budapesten, 1951-ben, a magyar írók kongresszusán vallott: *„A realizmusban úgy dobog az emberi álmok szíve, mint ahogyan Ikarus szíve dobog akármelyik mai repülőgépben...”* Szocialista realista művész, aki korának lényeges vonásait mutatja meg: az álmokat és a gondolatokat; felfedezi a tényeket és felvillantja a lehetőségeket; eszményei nem egy-egy szimpatikus hősében összpontosítottak, hanem művének egész rendszerében kell megértenünk azokat.

Korszerű író Fegyin? Olyan művész, aki sohasem hódolt a múló divatnak, de a kényelmes konzervativizmusnak sem. Tudatos alkotó, aki nem illúziókkal, hanem szilárd világnézettel tekintette századát. Realista: *a gorkiji hagyományok kitűnő folytatója, de realizmusában ott villódznak olyan színek is, melyeket már a Gorkij utáni elbeszélés formált ki.*

Konsztantyin Alekszandrovics Fegyin hetvenöt esztendős. A szovjet irodalmi élet születése napján nemcsak a klasszikus értékekben gazdag életművet köszönti, hanem a Szovjet Írók Szövetségének többszörös Állami- és Lenin-díjas elnökét, az egyik vezető moszkvai irodalmi folyóirat, a *Novij Mir* szerkesztő bizottságának tagját, a nemzetközi békeharc kimagasló harcosát is.

E. F. P.

Lassú áradás a folyókon

Az enyhe légtömegek következtében megindult olvadás hatására a folyók felső szakaszán lassú áradás kezdődött. A Mátra lejtőiről levonuló hólé a Tarnát viszonylag gyorsan megduzzasztotta. Ezért az Északmagyarországi Vízügyi Igazgatóság óvatosságból csütörtök reggel elrendelte az első fokú árvízvédelmi készültséget és megerősítette a figyelőszolgálatot.

A Dél-Alföldön végigrohanó szélfúvások és szélviharok segítették a belvízzel borított területek víztelenítését. A szakemberek megállapítása szerint naponta 6—8 milliméternyi belvízréteg párolog el a földekről. Jelenleg még 222 000 holdnyi területet — ebből 130 000 hold rétet és legelőt — borít a belvíz. A vízügyi igazgatóságok szivattyúi másodpercenként 170 köbméter belvizet távolítanak el.

Új elmélet a magyar medence kialakulásáról

Igen érdekes és egészen újszerű elméletet dolgozott ki dr. Stegena Lajos egyetemi tanár a magyar medence kialakulásáról.

Az utóbbi évtized magyar geofizikai kutatásainak eredményeiből indult ki, amelyek szerint hazánk alatt a földkéreg lényegesen vékonyabb, alatta pedig a köpeny anyaga jóval „hígabb” a világátlagnál. Ezekből a tényekből arra következtetett, hogy a pannon-korban — több tízmillió évvel ezelőtt — a kéreg alsó rétegén, tehát a köpeny felső felületén kezdődött meg a vékonyodás és végül is tíz kilométerrel csökkent a kéreg eredeti vastagsága. Emiatt a felszín fokozatosan süllyedt és kialakult rajta a Pannon-tenger, amelynek üledéke még lejjebb nyomta a felszínt. Az elmélet szerint, amelyet matematikai számítások is igazolnak, a kéreg elvékonyodása körülbelül 1000, az üledék lerakódása pedig további 1500 méterrel süllyesztette azt a hajdani felszínt, amelyet a geológusok ma valóban 2—2,5 kilométer mélységben találnak meg.

A feszült csendben

Fekete hajú, barna bőrű fiú ült mellettem az úttörők sötét egyenruhájában. Figyelő tekintettel kémlelte a páholyokat, szemét láthatóan zavarta a felerősített rivaldafény. A fiú még soha nem ült ilyen ünnepélyes, hivatalos elnökségben. (Bár ne olyan életre szóló tragédia okán került volna oda!) A vörös huzattal borított asztal mögött idegesen tördelte, dörzsölte kezeit. Elfoglaltságot keresett a kezeinél, de ez nem sikerült folyamatosan. Baloldalon a gyerek anyja ült. Nyugodt mozdulatlansággal nézte a széles nézőtéren elhelyezkedő, keményvonású, egyenruhás munkásőröket. Egyszerű fekete ruhája illett megnyúlt, fáradt arcvonásához, nem fordult jobbra, balra, csak előre figyelt, azokat az embereket látta, akik belefértek a merev tartású szemhatárba.

Az asztalon fekvő névjegykártyát elolvastam: ifj. Tóth Gyula és özv. Tóth Gyuláné. Megkezdődött az ünnepség; a Himnusz, s a megnyitó szavak és azután a szónokok. Sok száz egyenruhás férfi és nő mozdulatlan figyelemmel kísérte a mondatokat. Róluk beszéltek, munkásőrökről, akik tíz esztendeje megfogták a géppisztolyt, hogy munkásrend legyen ebben a hazában. Tíz esztendeje, s azóta kezükben van a géppisztoly. Kiknek a kezében? Munkások, parasztok, értelmiségiek, olyan emberek kezében, akik az életüket szavakban és tettekben is erre a rendre tették és érte áldozzák utolsó mozdulatukig. Erős hitű, nagy akaratú emberek ültek ott ifj. Tóth Gyula hatodik osztályos tanulóval szemben.

Később a parancsnok lépett a pulpitusra és neveket szólított. Feszes vigyázzba merevedett a nevek után ott a széksorok között egy-egy munkásőr. Csak néhány másodpercre, s azután leült. Özv. Tóth Gyuláné tekintete most megélénkült, a névvel említett néma jelentkezéssel talpraálló egyenruhás munkásőrök arcát nézte. S egyszer elhangzott a parancsnok szájából:

— Tóth Gyula!

Megrezzent a kisfiú és az anyja, pedig várták a nevet. A kemény, katonás emberek felálltak. Valamennyien. Egy pillanat töredéke alatt olyan feszült csend támadt, hogy meghallottam a sípoló tüdők lélegzését. Kilépett mellőlem ifj. Tóth Gyula és a parancsnok elé állt: átvette apja „Szolgálati Érdemérem” kitüntetését. Megpattant a feszült csend, lecsorogtak az arcokon a könnyek. Mindez csak néhány másodpercig tartott és a kisfiú a helyére ment. A parancsnok tovább mondta a neveket. Özv. Tóth Gyuláné levette szemüvegét, törölgette zsebkendőjével.

●

Hát ennyi volt? Csak látszatra. Tóth Gyula munkásőr meghalt otthon, éjjel álmában. Felesége, leánya és fia reggel már nem köszöntötték, az orvos megállapította a halál okát: fulladás. Hátrahagyta feleségét és két gyerekét. Tóth Gyulánét bevitték dolgozni a Szegedi Ruhagyárba, és kap özvegyi s árvajáradékot.

Tóth Gyulának voltak barátai, bajtársai és elvtársai, akikkel együtt élt, dolgozott, akik meglátogatták otthonában, ismerték feleségét és gyerekeit. Most még frissek az emlékek, biztosan megvannak a bajtársak, barátok, elvtársak. De az évek múlásával vajon meglesznek-e? Éppen akkor, amikor ifj. Tóth Gyula sorsfordulóhoz érkezik, ez az ifjú Tóth, aki apjának egy kitüntetését őrzi. Nem éreztem csak szimbólumnak az ünnepség e meghökkentő aktusát: kötelességvállalásnak fogtam fel. Az apátlan gyerekből tisztességes embert akarnak formálni azok a kezek, akik együtt fogták a géppisztolyt néhai Tóth Gyulával.

Milyen könnyű is ezt leírni, de milyen nehéz megtartani. Szinte minden gyerekben megfogan egy olyan életideál, amelynek elérésére törekszik. Valami olyan erős hatás éri, hogy attól nem tud szabadulni és először talán tudat alatt, azután ha van akaratereje— és kedvezőek a körülmények — tudatosan törekszik célja felé. Tóth Gyula fiát most olyan megrázó benyomás érte, amelyet sohasem tud elfelejteni. Apja becsületes életének értéke, értelme szimbolikusan a kezébe került egy téglalap alakú kis vörös tokban. Majd ahányszor megnézi, kinyitja ezt a dobozt, annyiszor egy tisztességes, céltudatos életideál villan fel előtte: az apja élete. Ez az érzés azonban nem önmagától válik tudatos törekvéssé, segítséggel és a kedvező körülmények megformálásával. Nem üres szavak ezek, tartalmát jelző igények. Az iskolai bizonyítvány megnézésétől, az életkörülmények ellenőrzéséig, a pályaválasztás előtti akadályok elhárításáig, az életre indítás segítéséig... sok-sok törődést kíván ez az ünnepi aktus, amelynek most tanúja voltam.

Biztosan így képzelte az a sok kemény ember is, akinek könnyes lett a szeme, amikor a félénk kisgyerek apja hagyatékát átvette a tribünön.

●

Már ott a helyszínen eszembe jutott, hogy voltaképpen az árvák, félárvák sokkal több emberi figyelmet érdemelnének, mint amenynyit kapnak. Gyakori a lelkiismeret nyugtatásának az a módja nálunk, hogy „az állam magára vállalta az eltartás gondját, s ez a lényeg.” Pedig ez a lényegnek csak az egyik része, s talán nem a legfontosabb. Példákon látom ezt a hamis önnyugtatást. Elhal az egyik vagy a másik szülő, s az ismerősök egy idő után úgy tesznek, mintha mi sem történt volna. Élik a maguk megszokott életét, s az árván, félárván maradt is éli a magáét, ahogy tudja. Nem érzelgős, hízelgős gesztusokat hiányolok én. Csak több emberséget, mert senki sem tudja, hol és hogyan fejezi be az életét, s talán hátrahagy ő is valakit.

Egy négygyerekes családnál elhalt az apa, s az asszonyra nagyon nehéz esztendők következtek. Megkérte az egyik testvérét, hogy vállalná-e a nagyobb fiú nevelését, mivel ő már nem bír vele. A jólszituált testvérből úgy jött ki a riadt felháborodás, mintha kisebbfajta vulkán lenne. „Még ilyet elképzelni is, az egygyel is elég a bajom, amelyik az enyém” — utasította vissza a kérést. Valóban eggyel is sok a baj, s talán néggyel sem kevesebb. Pláne egy keresővel. Igaz, hogy a testvér Moszkvicsa talán később került volna saját garázsába.

Ez az eset csak egy. De valami általánosabbat, mélyebbet mutat. Téves hiedelem és hamis érzések húzódnak meg az állami segítség takarója mögött. A bajban levő emberen az embernek kell segíteni. Először, másodszor és harmadszor is. Hiszen akkor mutatkozik meg az ember nagysága — és sajnos, sokkal gyakrabban a hitványsága —, amikor a másik ember mellé kell állni, ha baj van.

Nem eszmék vonulatán múlik, hogy a másikon segíteni kell, ez általános emberi vonás, amely egyidős az emberrel. De ezt az általános szép vonást évezredek egoizmusa lezüllesztette az emberben.

Az ember jó vagy rossz közérzete nagymértékben attól is függ, hogyan találja és találta meg helyét a többiek között. S mert ettől is függ, ezért van nálunk sok jó és sok rossz közérzetű ember. Közérzetünket önző világ formálta egy ideig, s ennek maradványaitól nem vagyunk mentesek: jó a közérzetem, ha minden sikerül nekem személyesen, nem törődve senkivel; rossz a közérzetem, ha nekem nem sikerül valami a személyes életemben, függetlenül attól, ha a másiknak sikerül.

●

Ifj. Tóth Gyula szerencsétlenségében az a szerencse, hogy olyanok körében nevelkedik emberré, akik tudják, hogy mi a tisztesség és mit értünk magunk között a becsületen. Ezért én nem jelképnek láttam ott az apai örökség átvételét. Inkább megalapozott, mély érzésű, tisztességes emberek felelős megnyilatkozásaként fogtam fel.

Szabó János

A Lenin-díj várományosai

Közzétették Moszkvában annak a 11 tudományos és 7 technikai munkának a jegyzékét, amelyet a Lenin-díj bizottság a „döntőbe” jutásra méltónak talált. A négy fizikai munka között szerepel a Dubnai Egyesített Atomkutató Intézet kollektívájának a transzuránok szintézisére és sajátosságainak vizsgálatára vonatkozó műve. Három felső matematikai munka szerzői pályáznak az idei Lenin-díjra. Egyéb tudományágak, így a geológia, az orvostudomány, a kémia és az őslénytan egy-egy alapvető munkával vannak képviselve.

A károsultak mi vagyunk

„Legjobb raktárosaink közé tartozott...” (1)

A társadalmi tulajdonnal kapcsolatos perekben meggyőződhettem róla, nálunk gyakran *aszerint ítélnek egy-egy emberről, hogy mire kell az az erkölcsi ítélet.* Más célra — mást írnak ugyanarról. Az is előfordul azonban, hogy egyszerűen valamit papírra vetnek, talán mentőkötelet is fonnak vele a vádlottnak.

A Hídépítő Vállalat központjától ezt kapta a bíróság Salamon Györgyről: *„... munkáját igen körültekintően, lelkiismeretesen végezte, vállalatunk legjobb raktárvezetői közé tartozott. A rábízott munkát mindig kifogástalanul elvégezte, fegyelmi eljárás ellene nem indult”.* Lehetséges, hogy egy vállalat annyira se nézze meg raktárosát, mikor felveszi, hogy ne tudná: előző raktárából egy év és tíz hónapra „emelték” ki? Lehetséges, hogy előbbi munkahelyén elhallgatták volna azt a 60 ezer forintos leltárhiányt, amiért mennie kellett? Az isten se érti ezt a tájékozatlanságot! Ez újra csak olyan eset, mint amikor példának okáért a sikkasztásért elítéléséből szabaduló embert mondjuk felveszik a postára, a pénzes autóra.

Az első eset, az első botlás azért mindenképpen más. De, hogy milyen anomáliák adódnak mégis, arra felemlítem Csonka Gyula esetét, aki az ítélet után fogalmazott egy kegyelmi kérvényt. Felsorolta jó tulajdonságait, a mentségére felhozható dolgokat, majd nyomatékul még azt is hozzátette: *„... a szövetkezet* (mármint a Szegedi Építőipari Ktsz, ahol a bűncselekményt elkövették) *közreműködésemet, sőt legintenzívebb munkámat nélkülözhetetlennek tartja”.* A ktsz erre rátette a pecsétet, azzal a záradékkal, hogy a kérvényben foglaltakkal teljes mértékben egyetért, azokat támogatja! S a kör ott zárul be, hogy miután Csonka büntetése lejárt, oda a nagy ragaszkodás. Nemrég közölték vele, hogy a ktszből végérvényesen kizárták. *Nagyon nagy véleménykilengések ezek!*

Nem akarom felsorolni azoknak a nevét, akik egy házban laknak Kovács Kálmán volt ktsz-raktárossal és leveleket küldtek a bíróságnak. A levelek egytől egyig azt bizonygatták, hogy milyen kitűnő jellem, szerény, szolíd, mértékletes, egyszerű, becsületes stb., stb. ember ez a Kovács Kálmán. Írták pedig mindezt akkor, amikor már mind tudták, hogy lakótársuk „valamibe belelépett”. Amikor már az igazságszolgáltatás kezében volt az ügy. Szándékomban sincs megsérteni őket, de egy ilyen szervezett levélszéria gyönge mentőkötél. Különösen akkor, ha hozzátesszük, hogy levélírás előtt egyikük sem érdeklődött az ügyészségen: *„Mit is csinált ez a Kovács?”*

Mit csináljunk hát akkor? Tapossunk még egyet azokon, akik ilyen dolgokért bíróság elé kerülnek? Ez se lenne megnyugtató eljárás. Ők azért elégtételt kötelesek adni — a törvény gondoskodik erről. Egyszerűen csak *legyünk reálisak!* Ne dobáljuk a nagy jelzőket, ne legyünk túlzók, se erre, se arra. A tárgyilagosság nem időszaki kötelesség. S ilyen szempontból példás lehet a *Csongrád megyei KISZÖV* jellemzése. Ez a hivatal megírta az egyik vádlottról a bíróságnak, hogy kapott egy írásbeli megrovást és egy fegyelmi büntetést is előzőleg az ellenőrzés elmulasztása, az utasítások be nem tartása miatt, de többször testes pénzjutalommal becsülték meg gazdaságszervező munkájáért, és akkor az OKISZ is dicséretben részesítette. Nem kell hát elhallgatni az erényeket sem! De mindig *a teljes emberről* legyen szó. Miként a bíróság is aszerint mérlegel, az erkölcsi ítélkezés alapja se legyen egyoldalú.

Ez nemcsak a bűnügyek tanulsága. *Közéleti rangon is normának állíthatjuk,* hogy akikre munkatársaik esetenkénti jellemzése van bízva, ne a kért sorok célját tekintsék, hanem a teljes igazságot.

Helyenként kis dzsungel ez a kerdés. Nem tudom megállni, hogy még egy adalékot el ne mondjak. Már folyt az eljárás, amikor az Építő Ktsz-nél történt ügy egyik vádlottjáról szintén jellemzést kért a bíróság. Mit gondolnak, ki fogalmazta meg? A hetedrendű vádlott, aki szabadlábon volt, s minthogy nem derült még fény minden szálra, akkor még nem függesztették fel beosztásában. Ugye csodálatos jellemzése a jellemzés helyenkénti gyakorlatának?

Maguk a vádlottak tárgyilagosabbak olykor egymás jellemzésében és saját maguk megítélésében. „Belevaló” felvásárló — így jellemezték például társai a szatymazi tranzittelepen Barna Imrét. Hogy ez a „belevaló” mit jelent, azt hiszem nem kell elemezni. *„Mit izgulsz, olyanok is benne vannak, akiknek jó összeköttetéseik vannak!”* — így szólt máskor a szatymazi nyugtató. A kétségek, a magyarázkodások is sokat elárulnak a portrékból. Bácsfalusi Lászlóné egyik legfőbb gondja az volt: *„Mit fognak szólni az ismerősök, ha megtudják, hogy én is benne vagyok a bűncselekményben?”* Férje pedig, aki elment a sikerült üzletben szerzett részesedésért, így vitte színre az őrzőangyalt a rendőrségen: *„... feleségemet kissé megszidtam, hogy vigyázzon, ne menjen bele bűncselekménybe, mert én már ültem börtönben, tudom, hogy mit jelent az...”*

A sok „objektivista” jellemzésre támaszkodva ezzel szemben szinte senkit sem lehetne elítélni. De dolgoznak a szakértők, tucatszámra kerülnek elő a tanúk, kiderül, hogy melyik bizonylaton hamis az aláírás. Kikerekednek a nacionálék és ilyenek derülnek ki: Vecsernyésnek már volt egy év és hat hónap büntetése hamis tanúzásért, lopásért, sikkasztásért, okirathamisításért; Salamonnak társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett sikkasztás címén porcióztak ki régebben egy évet és tíz hónapot; társa, Kovács István ugyancsak „tétés”; a Barna-ügyben egy fél zárka randevúzott, Márton György ötévi börtönnel „rangidős”, Papp Ferenc listájára is van írnivaló, s ott sorakozik még „priuszával” egy gépkocsivezető, egy tsztag és egy villanyszerelő. A többiek kezdők.

S amikor már mindent megvizsgáltak és mindent megfontoltak, a bíró feláll és elkezdi: *„A Népköztársaság nevében...”*

SZ. SIMON ISTVÁN